

Ocena

pracy habilitacyjnej Pana dr Adama Zygmunta Zienkiewicza

pt. Holizm prawniczy z perspektywy Comprehensive Law Movement

Studium teoretycznoprawne (Wydawnictwo Difin, Warszawa 2018, s. 441)

1. Formalne aspekty oceny

Postępowanie habilitacyjne dr Adama Zienkiewicza wszczęto w dniu 16 października 2018 r. w dziedzinie nauk prawnych w dyscyplinie prawo po zgłoszeniu przez niego wniosku.

Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów na podstawie art. 18a ust. 5 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (Dz. U z 2017 r., poz. 1789) w związku z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. (Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2018 r. poz. 1669 zwana dalej ustawą) informuje, iż w dniu 4 grudnia 2018 r. powołała komisję habilitacyjną zwracając się do Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie- Skłodowskiej w Lublinie z prośbą o powiadomienie w imieniu Centralnej Komisji osób o powołaniu ich w skład przedmiotowej komisji oraz o przekazanie dokumentacji Kandydata.

Pismem z dnia 19 grudnia 2018 r. Dziekana Wydziału Prawa i Administracji UMCS zostałem poinformowany o powołaniu na recenzenta dorobku naukowego Pana dra A. Zienkiewicza wraz z dokumentacją. Dokumentację otrzymałem w dniu 17 stycznia 2019 r.

W opracowaniu uwzględniono kryteria oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wynikające z rozporządzenia MNSzW.

2. Ocena trafności sformułowania tematu

Tematyka pracy dotyczy badań podstawowych jako poznawczych i ma na celu wzbogacenie wiedzy z ujętym jednocześnie aspektem użytku praktycznego. Monografia wpisuje się w nurt badań teoriopoznawczych.

Autor zainspirowany ideami orientacji *Comprehensive Law Movement* tworzonymi głównie na terenie USA i Australii, zdecydował się na ich wykorzystanie w rozprawie oraz na anglojęzyczne terminy podejmując próbę opisu ich znaczeń tłumaczenia.

Przedstawiona do recenzji rozprawa jest autorską wizją prawa i praktyki prawniczej w zakresie poruszanych w niej zagadnień. Treść pracy odpowiada tematowi określonemu w tytule monografii. Wybór tematu uzasadnia jednocześnie swoimi zainteresowaniami (które są potwierdzone w dorobku naukowym) dotyczącymi wieloaspektowego, w tym interdyscyplinarnego podejścia do prawa, ról i kompetencji prawnika oraz zakresu i sposobów wykonywania praktyki prawniczej, charakterystyki polubownych form opanowywania sporów, poszukiwania sposobów ustalania ich preferencji zastosowania w konkretnej sprawie, odpowiedniego rozumienia i funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości jak i wymierzania sprawiedliwości.

Wybór przedmiotu rozprawy i sformułowanie tematu oceniam pozytywnie uważając, że świadczy o naukowej dojrzałości Autora. Temat pracy został sformułowany poprawnie pod względem formalno-prawnym użytych pojęć oraz pod względem poprawności logicznej.

3. Ocena przyjętej bazy badawczej, sformułowania celu naukowego oraz przyjętych metod badawczych

Prace kwalifikacyjne są pracami naukowymi, z tego też względu ich treść stanowi zazwyczaj sprawozdanie naukowe. Odpowiada więc wymaganiom metodologicznym i merytorycznym, a jako sprawozdanie naukowe jest sformalizowane. Habilitant w rozprawie używa pojęć metodologii nauk.

Autor we wprowadzeniu wskazuje na podstawowe zagadnienia, którymi się zajmuje w rozprawie. Główny cel rozprawy stanowi teoretycznoprawna próba autorskiego sformułowania założeń koncepcji holistycznego podejścia do prawa, ról i kompetencji prawnika oraz praktyki prawniczej, którą określono pojęciem holizmu prawniczego. Autor podkreśla, że koncepcja stanowi alternatywę zwłaszcza dla wyłącznie procesowego, rywalizacyjnego realizowania profesji przez prawnika, doradztwa hołdującego postulatowi wąskiej specjalizacji, a także traktowania przymusu jako jedynie pożądanej bądź zawsze dominującej cechy porządku prawnego.

Zadanie rozprawy wymagało realizacji wielu szczegółowych celów polegających na dokonaniu

niezbędnych ustaleń w zakresie fundamentalnych elementów projektowanej koncepcji wyznaczających problemy, przedmiot i zakres badawczy rozprawy.

Przyjęta koncepcja została osadzona na katalogu twierdzeń bazowych przyjmowanych w literaturze oraz praktyce prawnospołecznej związanej z orientacjami tworzącymi *Comprehensive Law Movement* (CLM) oraz na podstawie najnowszych lub zweryfikowanych rezultatów wieloletnich (w tym interdyscyplinarnych) badań, praktyki Autora w zakresie procesowej i pozasądowej pomocy prawnej jako radcy prawnego, mediatora i arbitra sądów polubownych.

Podkreślić należy, jak to ujmuje Autor (s. 19-22), iż „najistotniejszą inspiracją proponowanej teoretycznoprawnej koncepcji holizmu prawniczego stanowią wybrane idee orientacji, tworzących interdyscyplinarny ruch *Comprehensive Law Movement* (zwłaszcza *Therapeutic Jurisprudence*), wciąż prawie nieznaną polskiej nauce prawa, co dodatkowo uzasadnia podjęcie i prowadzenie badań nad jego założeniami. [...] Szczególną motywacją do skonstruowania koncepcji holizmu prawniczego stanowiła chęć włączenia się przez autora w charakterystyczną - w indywidualnym zakresie dla poszczególnych orientacji ruchu *Comprehensive Law Movement* – próbę, z jednej strony przewyciężenia zidentyfikowanego przez S. Daicoff potrójnego kryzysu praktyki prawniczej (tzw. tripartite crisis). [...] Istotną naukową inspirację dla autora stanowiły również tezy przedstawione już na początku lat 90 XX wieku przez A. Korybskiego, który dostrzegając rozszerzenie obszaru badawczego prawoznawstwa, wskazał na konieczność budowy społecznie zorientowanej teorii zjawisk prawnych, spełniającej postulat wszechstronnej (wieloaspektowej) analizy prawa”. Koncepcja Autora wpisuje się w pogląd filozoficzny – postulat metodologiczny w wielu naukach, by zjawiska ujmować całościowo – tak np. ujmuje również subdyscyplina teorii i filozofii prawa - pedagogika prawa.

Autor, uznając założenia ontologiczne i metodologiczne, podchodzi do zjawisk prawnych i ich badania wielopłaszczyznowo, uwzględniając dorobek innych nauk pozaprawnych, zwłaszcza psychologii i socjologii. W rozprawie podstawowym zakresem wykorzystywanych metod badawczych uczynił zakres teoretycznoprawny. Formułuje metody badawcze, takie jak: metodę deskryptywną, jak i normatywną z zastosowaniem w szczególności analizy uzupełnionej argumentacją oraz metodą porównawczą i funkcjonalną. Podjęta w rozprawie próba skonstruowania założeń koncepcji holizmu prawniczego przyjęła przede wszystkim postać teoretycznoprawnej analizy i modelowania o charakterze mieszanym, a zarazem nie tylko w typie rekonstrukcyjnym (model deskryptywny), ale również optymalizacyjnym (model normatywny), zmierzającym w kierunku formułowania przede wszystkim postulatów

możliwych do wykorzystywania w praktyce prawniczej. Metoda badawcza stała się sposobem pracy badawczej charakteryzując się zarówno określonymi czynnościami postępowania (procedurą badawczą), jak i zastosowaniem odpowiednich narzędzi badawczych. Istotą metody badawczej było zmierzanie do skoordynowania sposobu postępowania z zakładanym celem badań. To metoda badawcza zawiera w sobie szereg działań o różnym charakterze zarówno koncepcyjnym jak i rzeczowym, zjednoczonym celem generalnym i ogólną koncepcją badań. Metodą specyficzną dla każdej nauki, która zajmuje poczesne miejsce i w badaniach odgrywa wiodącą rolę jest metoda analizy i krytyki źródłowej (piśmiennictwo, orzecznictwo), której Autor nie wymienił. Autor niewątpliwie posiłkował się procesem poznania myślowego przy stosowaniu operacji myślowych, jak analiza i synteza, dedukcja i indukcja, porównywanie i przeciwstawianie, uogólnianie i wnioskowanie. Korzystał z metody systemowej i metody tekstowej.

Zastosowane metody pozwoliły na realizację założonego celu pracy.

4. Ocena przyjętych konwencji terminologicznych

Autor wskazał we wprowadzeniu na bazowe pojęcia obecne w toku rozważań całej rozprawy, takie jak: sprawa, konflikt, spór, załatwienie sprawy, opanowywanie, rozstrzygnięcie i rozwiązywanie sporów klient, strona sporu, otoczenie społeczne, prawnik, sędzia, których rozumienie, stosunki zakresowe przyjmowane przez Autora zostały przedstawione szczegółowo w I rozdziale.

Należy podkreślić dbałość Autora o wyjaśnienie przyjmowanych przez niego konwencji terminologicznych używanych w rozprawie. Świadczyć to może o zamiarze Autora logicznego uporządkowania wywodu, ułatwiający czytelnikowi weryfikację prawidłowości i konsekwencji prezentowanych przez niego poglądów i formułowanych wniosków.

5. Ocena układu rozprawy

Z punktu widzenia przedmiotu pracy i zakresu poruszanych w niej problemów uznać można układ pracy za odpowiedni. Struktura składa się z wykazu skrótów, ze słowa wstępnego, wprowadzenie, z ośmiu rozdziałów, uwag końcowych, bibliografii (wykazu literatury), aktów normatywnych, orzecznictwa i stron internetowych. Poszczególne rozdziały wypełnione treścią podzielono następnie na podrozdziały określając konkretne rozpatrywane zagadnienia.

Wprowadzenie (s. 13-37), jak sama nazwa wskazuje ujmuje swoiste podstawowe zagadnienia rozprawy, w których Autor przedstawia główny cel, przedmiot i problemy badawcze rozprawy,

najważniejsze inspiracje i motywy wyboru problematyki rozprawy, podstawowe cele i treść poszczególnych rozdziałów, główne tezy i założenia rozprawy, podstawową aparaturę pojęciową rozprawy, metody badawcze i sformułowanie tytułu rozprawy.

Rozdział I pt. *Comprehensive Law Movement* (s. 39-100) podzielony jest na 4 podrozdziały. Autor zawarł w nich uwagi wstępne, bazową aparaturę pojęciową rozprawy, główne założenia ruchu prawniczego *Comprehensive Law Movement*, wybrane orientacje tworzące *Comprehensive Law Movement* jak *Holistic Law*, *Therapeutic Jurisprudence*, *Preventive Law* oraz *The Integration of Therapeutic Jurisprudence and Preventive Law*, *Creative Problem-Solving*, *Procedural Justice*, *Restorative Justice*, *Transformative Mediation*, *Collaborative Law*, które stanowiły inspirację bądź powiązane zostały z przyjętą koncepcją holistycznego podejścia do prawa i praktyki prawniczej. Rozdział zakończono podsumowaniem.

Rozdział II pt. *Holistyczne podejście do prawa* (s. 101-138) podzielony został na 5 podrozdziałów, tj. uwagi wstępne, holistyczne podejście do prawa a koncepcje wielopłaszczyznowości zjawisk prawnych i zewnętrznej integracji nauk prawnych, triada: prawo - podmiot prawa - prawnik, terapeutyczny i transformatywny wymiar prawa, holistyczne ujęcie funkcji prawa oraz podsumowanie.

Rozdział III pt. *Holistyczna diagnoza sprawy i klienta /strony sporu* (s. 139-176) podzielono na 2 podrozdziały: uwagi wstępne, główne pryzmaty holistycznej diagnozy sprawy i klienta /strony sporu, prawny i wykraczający poza *stricte* prawny charakter (wymiar) sprawy, właściwości personalne klienta /strony sporu, przyczyny problemu lub sporu prawnego (w tym wynikające z właściwości personalnych klienta /strony sporu, uwarunkowania rodzinne, zawodowe i społeczne klienta /strony sporu, terapeutyczny i transformatywny wpływ prawa i praktyki prawniczej, relacje prawnik - klient oraz podsumowanie.

Rozdział IV pt. *Główne rodzaje postaw holistycznych w praktyce prawniczej* (s. 177-205) podzielony został na 5 podrozdziałów: uwagi wstępne, holizm elementarny, holizm właściwy (szeroki), holizm transformatywny, holistyczna postawa prawnika w kontekście etycznym – *think like professional* oraz podsumowanie.

Rozdział V pt. *Role i kompetencje holistycznego prawnika* (s. 206-247) zawiera uwagi wstępne, role holistycznego prawnika, właściwości personalne prawnika („prawnicza osobowość”) a wykonywanie ról zawodowych przez holistycznego prawnika, kompetencje holistycznego prawnika oraz podsumowanie.

Rozdział VI pt. *Holistyczne opanowywanie sporów* (s. 248-275) zawiera 5 podrozdziałów: uwagi wstępne, główne relacje pomiędzy *Comprehensive Dispute Resolution* (ADR), założenia holistycznego opanowywania sporów prawnych adaptującego paradygmat *Comprehensive Dispute Resolution*, kryteria holistycznej charakterystyki i porównania podstawowych form opanowywania sporów prawnych z udziałem osoby trzeciej (mediacja, arbitraż, sąd), modelowe zestawienie konstytutywnych cech tradycyjnego procesu sądowego, *Alternative Dispute Resolution* (ADR) oraz *Comprehensive Dispute Resolution* (CDR) i podsumowanie.

Rozdział VII pt. *Holistyczne podejście prawnika do doradztwa* (s. 226-308) zawiera 4 podrozdziały: uwagi wstępne, holistyczne ujęcie relacji prawnika z klientem, główne cele i cechy holistycznej porady prawnej, modelowy przebieg holistycznej porady prawnej oraz podsumowanie.

Rozdział VIII pt. *Holistyczne podejście do wymiaru sprawiedliwości* (s. 309-402) zawiera 4 podrozdziały: uwagi wstępne, założenia bazowe (główne zjawiska uzasadniające holistyczne podejście do wymiaru sprawiedliwości, holistyczne rozumienie wymiaru sprawiedliwości, holistyczny model wymierzania sprawiedliwości, holistyczne ujęcie dostępu do wymiaru sprawiedliwości), *Problem-Solving-Courts* – „sądy holistycznego opanowywania sporów” (wprowadzenie, *Drug Treatment Court*, *Domestic Violence Court*, *Mental Health Court*, holistyczne cele *Problem-Solving-Courts*, holistyczne podejście do ról sędziego *Problem-Solving-Courts*, holistyczne podejście do kompetencji, strategii i technik sędziego *Problem-Solving-Court*, *Therapeutic Jurisprudence Model of Problem-Solving-Court* – continuum ról sędziego *versus continuum* modelu procesu decyzyjnego, zestawienie konstytutywnych cech *Problem-Solving-Court*), tradycyjne *versus* terapeutyczno-transformatywne wymierzanie sprawiedliwości oraz podsumowanie.

Uwagi końcowe (s. 403-413).

Bibliografia (s. 414-441). Zbiór literatury wskazuje na 658 publikacji, w której występuje spora ilość w językach obcych, a które to zostały wykorzystane w monografii i ujęte w przypisach. Występuje trafność doboru literatury.

Struktura pracy ujawnia merytoryczne ze sobą powiązanie i ciągłość logiczną treści rozprawy. Wydaje się, iż nastąpiła trafność właściwego ujęcia rozprawy w aspekcie pojemnościowym. Występuje poprawny język, łatwy w czytaniu i przyswajaniu treści. Zauważyć można wyraziście wyeksponowanie nowatorskiego elementu rozprawy, który decyduje o uznaniu jej oryginalności.

Autora cechuje wnikliwość i ostrożność formułowania własnych poglądów oraz umiejętność komentowania obcych poglądów naukowych, spójność wniosków z celami pracy, dostrzeganie perspektyw rozwojowych badanej problematyki.

6. Informacja o rozwoju edukacyjno-naukowym i przebiegu pracy zawodowej

Z przedstawionych do oceny materiałów wynika, iż Habilitant posiada wykształcenie politologiczne (specjalność filozoficzno-etyczna) oraz prawnicze. W 1999 r. ukończył studia politologiczne, specjalizacja filozoficzno-etyczna w Instytucie Nauk Politycznych i Filozoficzno-Społecznych Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie. Temat pracy magisterskiej: „Prawo a moralność. Wybrane zagadnienia filozofii prawa”. W 2000 r. ukończył magisterskie studia prawnicze na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego. Temat pracy magisterskiej „Umiejętność przekonywania w pracy prawnika”. W latach 2002-2006 odbył aplikację radcowską. W 2006 r. zdał egzamin radcowski i został wpisany na listę radców prawnych Okręgowej Izby Radców Prawnych w Olsztynie. 28 czerwca 2007 r. uzyskał stopień naukowy doktora nauk prawnych, specjalność teoria państwa i prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „Mediacja w sprawach cywilnych – studium teoretycznoprawne” przygotowanej pod kierunkiem prof. dra Andrzeja Korybskiego. Od 2010 r. jest wpisany na listę mediatorów Ośrodka Mediacji Gospodarczych przy Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Olsztynie.

W 1999 r. podjął pracę na stanowisku asystenta w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie pracując w Katedrze Filozofii Współczesnej Instytutu Nauk Politycznych i Filozoficzno-Społecznych do 2001 r. Od 2001r. -2002 r. był asystentem w Zakładzie Systemów i Doktryn Politycznych Instytutu Nauk Politycznych UWM w Olsztynie. W 2002 r. podjął pracę w Wydziale Prawa i Administracji UWM w Olsztynie. W okresie 2002-2007 był asystentem w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa i Państwa; w 2007 r. po uzyskaniu stopnia doktora przyjął stanowisko adiunkta w Katedrze Teorii i Filozofii Prawa i Państwa, gdzie pracował do 2016 r. (od 2016 r. katedra uzyskała nową nazwę: Katedra Filozofii i Polityki Prawa). W latach 2010-2016 Habilitant był kierownikiem oraz wykładowcą studiów podyplomowych „Mediacja i inne Alternatywne Formy Rozwiązywania Sporów” prowadzonych na Wydziale Prawa i Administracji UWM w Olsztynie. Od 2016 r. (– dotąd) jest adiunktem w Katedrze Prawa Konstytucyjnego na tymże Wydziale.

Po uzyskaniu stopnia doktora podejmuje prace na podstawie umów cywilno-prawnych jako:

- wykładowca w latach 2007-2009 na studiach podyplomowych „Mediacja sądowa i pozasądowa” prowadzonych na Wydziale Prawa i Administracji UMCS W Lublinie,
- wykładowca od 2011r. (do obecnie) na studiach podyplomowych „Mediacja i inne metody alternatywnego rozwiązywania sporów” prowadzonych przez Centrum Alternatywnego Rozwiązywania Sporów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie,
- wykładowca latach 2012-2014 na studiach podyplomowych „Mediacje i negocjacje społeczne” prowadzonych przez Instytut Administracji i Prawa Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu,
- ekspert od 2009 r. do obecnie -w Ośrodku Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych,

Opublikowana praca doktorska po zmodyfikowaniu pod tytułem „Studium mediacji. Od teorii ku praktyce”, wyd. Difin, Warszawa 2007 r. otrzymała wyróżnienie w IV edycji Konkursu im. prof. Zygmunta Ziemińskiego organizowanego przez WPiA Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na najlepsze prace autorów polskich, opublikowane lub przygotowane w kraju lub za granicą w latach 2006-2007 z zakresu teorii prawa.

7. Działalność dydaktyczno-naukowa

Habilitant aktywnie uczestniczy w działalności dydaktyczno-naukowej prowadząc zajęcia w formie wykładów, ćwiczeń, konserwatoriów, seminariów od 2002 r. m. in. z przedmiotów: teoria i filozofia prawa (na kierunku prawo), prawoznawstwo (na kierunku prawo), podstawy prawoznawstwa (na kierunku administracja), wstęp do prawoznawstwa (na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne), psychologia prawa (na kierunku prawo), techniki negocjacji i mediacji w administracji (na kierunku administracja), techniki mediacji i negocjacji (odpowiednio na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne oraz administracja i cyfryzacja), mediacje sądowe i pozasądowe (na kierunku prawo), rozwiązywanie konfliktów (na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne), retoryka i negocjacje dla prawników (na kierunku prawo), seminarium licencjackie i magisterskie (odpowiednio na kierunku prawo, administracja, bezpieczeństwo wewnętrzne), metody badawcze w naukach prawnych (zajęcia prowadzone na II roku studiów doktoranckich w dziedzinie nauk prawnych).

W okresie od 2010-2016r. był kierownikiem, autorem programu nauczania oraz wykładowcą studiów podyplomowych „Mediacja i inne Alternatywne Formy Rozwiązywania Sporów”

prowadząc przedmioty specjalistyczne: alternatywne formy rozwiązywania sporów, retoryka i negocjacje, mediacja i mediator – zagadnienia uniwersalne, mediacja w sprawach cywilnych, w tym gospodarczych, mediacja w indywidualnych i zbiorowych sporach pracy, „mediacja” sądowo-administracyjna, mediacja w prawie polskim- ujęcie prawno-porównawcze, seminarium podyplomowe.

W materiałach występuje wzmianka, że Autor był promotorem i recenzentem kilkudziesięciu prac licencjackich, dyplomowych i magisterskich, w szczególności w zakresie tematyki dotyczącej różnych aspektów teorii i praktyki alternatywnych form rozwiązywania sporów prawnych (ADR), zwłaszcza mediacji i negocjacji. Ponadto w latach 2003-2008 Habilitant był opiekunem rocznika studentów prawa.

W ramach poddawanych ocenie zajęć otrzymuje od lat wysokie oceny punktowe (średnia ważona zazwyczaj pomiędzy 4.9 - 5.0) i opisowe zamieszczane przez studentów w anonimowych ankietach ewaluacyjnych.

Poza macierzystą uczelnią, tj. w UWM w Olsztynie Autor prowadził zajęcia dydaktyczne na studiach podyplomowych „Mediacja sądowa i pozasądowa” na Wydziale Prawa i Administracji UMCS w Lublinie. W ramach studiów wykładał zagadnienia związane z mediacją w prawie prywatnym, szerokim rozumieniem wymiaru sprawiedliwości oraz prowadził seminarium dyplomowe.

Od 2011 r. do obecnie jest wykładowcą na studiach podyplomowych „Mediacja i inne metody alternatywnego rozwiązywania sporów” prowadzonych przez Centrum Alternatywnego Rozwiązywania Sporów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W ramach wymienionych studiów podyplomowych wykłada dwa przedmioty: „Cele, zasady, etapy mediacji – rola, kompetencje i etyka mediatora” oraz „Procedury polubowne w prawie pracy”.

W okresie od 2012 r. do 2014 r. był wykładowcą na studiach podyplomowych „Mediacje i negocjacje społeczne” prowadzonych przez Wyższą Szkołę Humanitas w Sosnowcu, skierowanych głównie do pracowników socjalnych ROPS województwa śląskiego. W ramach studiów prowadził zagadnienia związane z mediacją w sprawach cywilnych i negocjacjami.

W 2011 r. po dokonanej ewaluacji wśród słuchaczy studiów przyznano mu status najlepszego wykładowcy w/w studiów podyplomowych.

Recenzował dwa artykuły naukowe na zlecenie Kortowskiego Przeglądu Prawniczego, Czasopisma naukowego WPiA UWM w Olsztynie – maj/czerwiec 2017.

8. Działalność organizacyjna oraz pozauczelniana, członkostwo w towarzystwach naukowych

Habilitant był członkiem 10 komitetów organizacyjnych konferencji naukowych (międzynarodowych i krajowych).

Przewodniczył obradom plenarnym i był moderatorem dyskusji w 6 konferencjach. Wykonał 5 ekspertyz – opinii prawnych dla różnych podmiotów.

Brał udział w zespołach eksperckich i konkursowych:

- trzykrotnie w ogólnopolskim zespole eksperckim wykładowców seminarium „mediacje i negocjacje prawnicze”, Warszawa 2008 r., 2009 r., 2010 r. organizowanych przez WPiA UKSW w Warszawie, Ośrodek Badawczy Adwokatury, Fundację Adwokatury Polskiej oraz „Edukację Prawniczą” (C.H.Beck),

- jako członek Jury Ogólnopolskiego Konkursu Krasomówczego – Wymowy Sądowej zorganizowanego przez Europejskie Stowarzyszenie Studentów Prawa ELSA Polska Olsztyn przy udziale WPiA UWM oraz Sądu Okręgowego w Olsztynie -szczebel regionalny, 2009 r., 2011 r.,

- opracował regulamin konkursu wiedzy z zakresu Teorii i Filozofii Prawa WPiA UWM w Olsztynie w 2015 r.,

- dwukrotnie w zespole eksperckim wykładowców seminarium „wymowa prawnicza”, Gdańsk 2013 r., Warszawa 2018 r.; organizatorzy: WPiA UG, WpiA UKSW, Fundacja Adwokatury Polskiej „Edukacja Prawnicza” (C.H.Beck).

Jest członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej (IVR).

Współpracuje nie tylko z jednostkami uniwersyteckimi lecz również z innymi podmiotami: Ośrodkiem Mediacji Gospodarczych przy OIRP w Olsztynie oraz Centrum Mediacji Gospodarczej przy KIRP w Warszawie, Instytutem Prawa Wschodniego Monachium e.V z siedzibą w Ratzbonie (Instytut für Ostrecht München, Ragensburg), Centrum Alternatywnego Rozwiązywania Sporów WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Ośrodkiem Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych.

Pełnił funkcję kierownika studiów podyplomowych. Prowadził wykłady otwarte dla uczniów i studentów oraz udzielał wywiadów w radiu w ramach popularyzacji nauki.

Brał udział w projektach badawczych:

- w 2015 r. uczestniczył w międzyuczelnianym zespole badawczym jako współwykonawca zadania badawczego pod nazwą: Rozwiązywanie konfliktów w pomocy społecznej (poszerzanie obszaru mediacji) zgłoszonego do planu zadaniowego w ramach wniosku o przyznanie środków finansowych w roku 2015 przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Realizatorem była Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu. W wyniku podjętych badań powstała monografia;
- podjął badania w ramach interdyscyplinarnego zespołu badawczego dotyczące wykorzystania nowych technologii informatycznych i dorobku tzw. *Artificial Intelligence and Law* w obszarze polubownego opanowywania sporów.

Udział w konferencjach i sympozjach naukowych

Z analizy przedstawionych materiałów dotyczących udziału Habilitanta w konferencjach naukowych wynika, iż brał on aktywny udział wygłaszając referaty przed uzyskaniem stopnia doktora w 3 konferencjach ogólnopolskich oraz 1 konferencji międzynarodowej. Po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczył w 22 konferencjach ogólnopolskich oraz 9 międzynarodowych.

Prowadził obrady podczas 6 konferencji, zajmował się organizacją 10 konferencji. Szczegółowy wykaz krajowych i zagranicznych konferencji i seminariów naukowych, w których Habilitant brał udział znajduje się w załączniku nr 5 „wykaz udziału w konferencjach).

Uczestniczył w konferencjach naukowych wygłaszając referaty, które następnie zostały opublikowane w Ratyzbonie (Niemcy) w 2010r., Rzymie (Włochy) w 2013 r., Moskwie (Rosja) w 2013 r., Salzburgu (Austria) w 2014 r., Bejrucie (Liban) w 2014 r., San Diego (USA) w 2015 r. oraz konferencjach organizowanych w Olsztynie np. hiszpańska-włosko-polska.

Można więc, oceniając aktywność - udział w konferencjach naukowych uznać, że Habilitant wykazał się dużym zaangażowaniem.

9. Dorobek naukowy przed uzyskaniem stopnia doktora nauk prawnych jak i po jego uzyskaniu

A. Z analizy dokumentacji przedstawionej do oceny przez Habilitanta wynika, że przed uzyskaniem stopnia doktora opracował 2 rozdziały w monografiach jako autor i 2 jako współautor oraz 2 artykuły. Dotyczą one zagadnień związanych z alternatywnym rozwiązywaniem sporów, które to opracowania zostały opublikowane w pracach zwartych recenzowanych oraz w miesięczniku „Rejent”, „Studiach Prawnoustrojowych”.

B. Dorobek naukowy po uzyskaniu stopnia doktora.

Podstawą wszczęcia przewodu habilitacyjnego Pana dr A. Zienkiewicza jest autorska monografia pt. Holizm prawniczy z perspektywy Comprehensive Law Movement. Studium teoretycznoprawne, Wydawnictwo DIFIN, Warszawa 2018, ss. 441 (ISBN 978-83-8085-722-3). Stanowi ona fundamentalne kryterium oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych w obszarze nauk społecznych. Recenzentem wydawniczym był dr hab. Andrzej Korybski prof. UMCS, który m.in. stwierdził, że „jest to oryginalna autorska wizja prawa i praktyki prawniczej wyraźnie odmienna od zestawu „dyżurnych” koncepcji rozważanych i przywoływanych we współczesnej polskiej teorii i filozofii prawa. Może ona być źródłem licznych inspiracji badawczych dla tych przedstawicieli doktryny i praktyki prawniczej, którzy dostrzegają ograniczenia i wady zarówno pozytywistycznej (w różnych jej postaciach), jak i postmodernistycznej wizji prawa. Jej podstawową zaletą jest ścisły związek tzw. holistycznego ujęcia prawa z praktyką prawniczą śladowo jedynie obecny w innych, wysuwanych współcześnie koncepcjach prawa”. Rezultatem prowadzonych przez Habilitanta indywidualnych lub zespołowych badań o charakterze interdyscyplinarnym, związanych z wieloaspektowym podejściem do praktyki prawniczej i opanowywania sporów zaowocowały pracami opublikowanymi w Polsce lub za granicą.

Ponadto Habilitant w swoim dorobku wykazuje opublikowane monografie: A. Zienkiewicz, *„Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Difin, Warszawa 2007, A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Wolters-Kluwer, Warszawa 2009, A. Kalisz, A. Zienkiewicz *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu. Wydanie drugie poprawione i uzupełnione*, Wolters-Kluwer, Warszawa 2014 r., A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Polubowne rozwiązywanie konfliktów w pomocy społecznej. Komunikacja, psychologia konfliktów, negocjacje i mediacje socjalne*, Wydawnictwo Humanitas, Sosnowiec 2015 r..

W wykazie znajdują się nadto publikacje artykuły – 11 w języku angielskim, 1 - w języku niemieckim, 1 - w języku rosyjskim, 1 w języku ukraińskim, które opublikowane zostały w 9 przypadkach za granicą (w Austrii, Niemczech, Rosji, na Ukrainie oraz w USA).

W dorobku znajduje się nadto 39 artykułów, rozdziałów w książkach, a także sprawozdań z konferencji naukowych w języku polskim, które zostały opublikowane bądź przyjęte do druku w Polsce. Publikacje ukazały się m.in. w ramach wydawnictw prawniczych w Polsce (Wolter-Kluwer, C.H. Beck, Difin), czasopism naukowych z tzw. listy A (The Scientific World Journal), periodyków związanych z głównymi zainteresowaniami naukowymi Habilitanta (Kwartalnik ADR. Arbitraż i mediacja, Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej), a także na łamach prestiżowych wydawnictw międzynarodowych (Peter Lang Publishing, Springer). Szczegółowy wykaz publikacji Habilitanta znajduje się w załączniku nr 3 „wykaz opublikowanych prac naukowych” oraz przedstawiono do wglądu egzemplarze prac.

Akceptuję dokonany przez Habilitanta podział obszarów zainteresowań naukowo-badawczych, do których zaliczyć można zagadnienia dotyczące teorii i praktyki alternatywnych form rozwiązywania sporów (tzw. Alternative Dispute Resolution) a zwłaszcza mediacji, rozumienie wymiaru sprawiedliwości oraz wymierzania sprawiedliwości, koncepcja sądu otwartego oraz wieloaspektowe kryteria charakterystyki i porównania różnych form opanowywania sporów, nowych technologii informatycznych i dorobku tzw. *Artificial Intelligence and Law* w ramach polubownego opanowywania sporów, metodyki pracy prawnika, wymowy prawniczej, specyfiki wybranych dyskursów obecnych w ramach różnych ról zawodowych prawnika oraz styku psychologii i prawa. Podział ten ma swoje potwierdzenie w zainteresowaniach, dydaktyce, badaniach i publikacjach, udziale w konferencjach Habilitanta, które zostały dołączone i wykazane w dokumentacji.

Habilitant wskazuje jednocześnie na kolejne przygotowywane artykuły i monografie z zagadnień, które pozostają w kręgu zainteresowań badawczych i praktyki.

Wieloletnie badania Habilitanta, refleksje teoretyczno-prawne, praktyka zostały zwieńczone monografią, którą przedstawił jako osiągnięcia naukowe. Podkreślić należy, iż Habilitant za dotychczasową działalność naukową otrzymał nagrody i wyróżnienia, m.in. w 2007 r. otrzymał nagrodę indywidualną II stopnia Rektora UWM w Olsztynie, w 2008 r. otrzymał wyróżnienie za monografię naukową pt. *Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Difin, Warszawa 2007 r. (zmodyfikowana rozprawa doktorska) w IV edycji Konkursu im Prof. Z. Ziemińskiego organizowanego przez Fundację im. Profesora WPiA Uniwersytetu Adama Mickiewicza w

Poznaniu na najlepsze prace autorów polskich opublikowane lub przygotowane w kraju lub za granicą w latach 2006-2007 z zakresu teorii prawa, prawniczych zastosowań logiki, socjologii prawa, metodologicznych zagadnień prawoznawstwa, etycznych problemów prawoznawstwa.

W 2012 r. otrzymał brązowy medal za długoletnią służbę nadawany przez Prezydenta RP.

W 2014 r. otrzymał wyróżnienie za artykuł naukowy pt. *Factors and Dimensions in Parent Plan Support System* w międzynarodowym konkursie naukowym „Lexis Nexis Best Paper Award IRIS 2014 r. i przyjęcie do tzw. TOP-10 najlepszych projektów naukowych. Artykuł opracowany został w ramach interdyscyplinarnego zespołu badawczego przez A. Zienkiewicza wspólnie z M. Araszkiwiczem (UJ) i A. Łopatkiewicz (UJ). Jego tezy zaprezentowano w Austrii podczas międzynarodowej konferencji z zakresu informatyki prawniczej *Internationales Rechtsinformatik Symposium IRIS 2014 Salzburg*.

Stwierdzono, że nastąpiła intensyfikacja działalności publicystycznej po doktoracie. Publikacje mają związek tematyczny z rozprawą. Analiza i ocena jakości rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego wskazuje na wkład Autora w rozwój dyscypliny naukowej, którą reprezentuje i pełną znajomość przedmiotu badań.

W publikacjach habilitant podejmował wiele wątków badawczych ciekawych, pogłębionych i twórczych poznawczo. O jego dorobku można powiedzieć, że dotyczy on w przeważającej części problematyki alternatywnych form sporów – mediacji prezentując badania w podejściu teoretyczno-praktycznym w ujęciu wieloaspektowym, interdyscyplinarnym. Opracowując poszczególne artykuły wykorzystał aktualny stan wiedzy naukowej i pełne rozpoznanie istotnych faktów i okoliczności występując jako pracownik nauki-ekspert w danej dziedzinie, krzewiciel wiedzy. Intensywność działalności publikacyjnej jest stabilna w poszczególnych latach. Zauważa się liczebność publikacji związanych rzeczowo z rozprawą habilitacyjną. Habilitant prezentuje w monografii autorską koncepcję holistycznego podejścia do prawa, ról, kompetencji i etyki prawnika oraz wykonywania praktyki prawniczej w wielu relewantnych obszarach, w tym w zakresie reprezentacji opanowywania sporów i wymierzania sprawiedliwości.

10. Refleksje wynikające z oceny pracy habilitacyjnej

Treść rozprawy umożliwia znalezienie w niej różnorodnych szczegółów, które będą mogły zainteresować specjalistów sięgających do niej jako do materiału źródłowego. Zwrócić należy uwagę na wartości teoretyczne jak i praktyczne rozprawy wskazując na ruch prawników

Comprehensive Law Movement i ich wkład w rozwój holistycznego ujęcia zagadnień prawnych. Treść monografii pogłębia podstawy poznania rozpatrywanych obiektów, procesów oraz ich przemian stanowiąc najistotniejszą inspirację koncepcję holizmu prawniczego. Podkreślić należy, iż koncepcje holizmu rozwijane są w wielu dziedzinach naukowych, m. in. filozofii, psychologii, pedagogice, socjologii, zarządzaniu, ekonomii, biologii, medycynie, w tym w aspekcie metodologicznym, przeciwstawiając się redukcjonizmowi, metodologicznemu indywidualizmowi, brakowi otwartości na badania interdyscyplinarne i wielopłaszczyznowe.

Sformułowana przez Habilitanta autorska koncepcja holizmu prawniczego oparta jest na specyficznym podejściu do prawa, roli i kompetencji prawnika, jak i zakresu i sposobu wykonywania praktyki prawniczej odmiennie realizowanej niż obecnie. Szczególnie praktycy szukający wyjaśnień szczegółowych o znaczeniu aplikacyjnym, np. przy projektowaniu nowych aktów prawnych dotyczących wymiaru sprawiedliwości i rozwiązywaniu różnych sporów i konfliktów winni być zainteresowani treścią monografii poszukując nowych rozwiązań lub wskazań. W pracy dostrzegalny jest wyraziście poznawczy wkład występujący w treści rozprawy, który może stać się bazą wyjściową do dalszych badań. Praca zawiera jedno z pierwszych podejść do tego problemu stanowiąc istotne znaczenie dla rozwoju polskiej nauki. Ujawnia się w niej orientacja w badaniach problemu w skali krajowej i międzynarodowej.

Z pracy wynika wniosek, że tłumacząc zjawiska należy się liczyć z ich całością, należy je ujmować „całościowo”. Holizm jest więc postulatem metodologicznym by zjawiska ujmować całościowo. Sformułowane założenia koncepcji holistycznego podejścia do zjawiska prawa przekładać wg Autora można na określenie stosunku holizmu prawniczego do obecnej w polskiej teorii prawa koncepcji wielopłaszczyznowości zjawisk prawnych i zewnętrznej integracji nauk prawnych, przedstawienie triadycznej relacji: prawo-podmiot prawa – prawnik, zidentyfikowanie terapeutycznego i transformatywnego wymiaru prawa, zaprezentowanie holistycznego ujęcia funkcji prawa.

Zaprezentowane najważniejsze założenia holistycznego podejścia prawnika do sprawy i klienta (zwłaszcza w sytuacji sporu) a opartego na sześciu głównych pryzmatach holistycznej diagnozy danego przypadku dotyczą kolejnych ciekawych ujęć, m. in. prawnego i wykraczającego poza *stricte* prawny charakter (wymiaru) sprawy, właściwości personalnych klienta/strony sporu, przyczyn problemu lub sporu prawnego (w tym wynikających z właściwości personalnych klienta/strony sporu), uwarunkowań rodzinnych, zawodowych i społecznych klienta/strony sporu, terapeutycznego i transformatywnego wpływu prawa i praktyki prawniczej oraz relacji prawnik-klient.

Niewątpliwie ważne i słuszne są rozważania dotyczące holistycznej postawy prawnika w odniesieniu do takich kwestii, jak odpowiednia motywacja do działalności zawodowej i zdefiniowanie sukcesu zawodowego, relacje pomiędzy etycznością a profesjonalizmem, satysfakcją osobistą i zawodową, a nawet stanem zdrowia i dobrego samopoczucia prawników. Istotnym celem jest ponadto zwrócenie uwagi na propozycje trwałego uzupełniania klasycznej formacji prawniczej. Prawnik ma do spełnienia w społeczeństwie specyficzne zadania, co skłaniać go musi do odpowiedniej formacji, przyjęcia określonego stylu życia i dbałości o etos zawodu. Najważniejszym zadaniem pozostaje połączenie mądrości myśli, wypowiedzi i rozsądnych zachowań współtworzących sposoby mądrego życia, które J.M. Bocheński nazywa „technologią dobrego życia”. Mądrość obejmuje swoim zasięgiem rozum teoretyczny i praktyczny zwany również roztropnością, rozważą, rozsądkiem. Celem nabycia owej mądrości prawnik musi korzystać z niezliczonych źródeł mądrości, na co wskazuje R. Tokarczyk. Prawnika winna cechować cnota sprawiedliwości, która wymaga postawy człowieka etycznie doskonałego (piszę o tym m. in. w artykule *Prawnik w cywilizacji wiedzy*). Prawnik musi mieć nie tylko poczucie sprawiedliwości i obywatelskiej odpowiedzialności, pokorę i świadomość własnej niedoskonałości oraz cnotę, że owo głoszenie wzniosłych idei i wartości ma stałą i niezmienną wolę ich realizacji w praktyce.

Sformułowanie założeń koncepcji holistycznego opanowywania sporów adoptując paradygmat określany mianem *Comprehensive Dispute Resolution* (CDR) można traktować jako swoistą „trzecią drogę” wobec tradycyjnego sądowego rozstrzygania sporów oraz form polubownych. Ufam, że poza wszelkimi wątpliwościami kreacja humanistycznej kultury i formowania mądrego człowieka członka nowoczesnej i twórczej humanistycznej wspólnoty, która ujawnia się w holistycznym podejściu jest możliwa. Wypada wspomnieć, że koncepcja holistyczna podkreśla potencjał wieloaspektowego, pozytywnego, ale i negatywnego oddziaływania prawa i praktyki prawniczej na podmioty (nie wyłączając przy tym samych prawników), w tym specyficznym wymiarze terapeutycznym i transformatywnym, który może istotnie współkształtować stan emocjonalny, przekonania, motywacje, rozwój osobisty, postawy, zachowania, relacje interpersonalne.

Publikacja A. Zienkiewicza w wielu kwestiach koresponduje z pedagogiką prawa, której to założeniem jest dostarczanie - osobom i instytucjom zaangażowanym w stanowienie, stosowanie i nauczanie prawa - rzetelnych ocen, wzorców i sposobów działania pozostających w zgodzie z preferowanymi wartościami i celami. Tym samym pedagogika prawa jest w pewnym sensie nauką przyszłości, gdyż wychowując przez prawo - pragnie rozwijać dobro

wspólne w kolejnych latach i pokoleniach i koresponduje z zaprezentowanym przez Autora holizmem prawniczym.

Cechą pedagogiki prawa jest wieloaspektowość i multidyscyplinarność podejmowanych badań, które integrują m.in. ochronę praw człowieka, prawo konstytucyjne, teorie i filozofię prawa, prawo rodzinne i opiekuńcze, prawo międzynarodowe i socjologię prawa. Złożoność wątków i zagadnień pedagogiki prawa zmierzająca do ujęcia zróżnicowanych, a przy tym nierozdzielnych aspektów człowieczeństwa, wymaga systemowego (wolnego od paradygmatyzacji) spojrzenia na jej przedmiot. Fundamentalnym postulatem pedagogiki, która z założenia pozostaje otwarta na osiągnięcia nauk i na żadne się nie zamyka, jest integralne spojrzenie na prawo jako szczególny sposób służby człowiekowi. Zainteresowania osiągnięciami innych dyscyplin naukowych, jak pedagogika, psychologia, socjologia, medycyna, archeologia itp. jest szczególnie pomocne w dążeniu do poznania otaczającego świata, a co za tym idzie, również do odrzucania błędnych twierdzeń. Podkreślić należy, iż teoretycznoprawna próba przedstawienia założeń holistycznego podejścia do wymierzania sprawiedliwości, inspirowana jest przede wszystkim ideami tworzącymi ruch *Comprehensive Law Movement*. Na podkreślenie zasługuje problematyka ról i kompetencji zawodowych prawnika. Prowadzone rozważania koncentrują się na szerszej grupie prawników świadczących pomoc prawną w zakresie doradztwa i reprezentacji w postępowaniach sądowych i pozasądowych.

Zaangażowanie praktyczne, czyli urzeczywistnianie wartości i wiedzy w życiu społecznym stanowi charakterystyczny rys holizmu prawniczego, pedagogiki prawa odróżniający od niemal wszystkich koncepcji filozoficzno-prawnych. Podkreślenia wymaga fakt, że tezę rozprawy, odpowiednio rozwijaną, egzemplifikowaną i uzasadnianą w ramach problematyki poszczególnych rozdziałów jest twierdzenie, że podejście do prawa, ról i kompetencji prawnika oraz praktyki prawniczej, w szczególności w zakresie skutecznego opanowywania sporów dążącego do likwidacji nie tylko negatywnych skutków, ale i przyczyn – co do zasady powinno mieć bardziej holistyczny charakter uwzględniający również specyficzny podmiotowy, sprawczy i relacyjny charakter funkcjonowania zjawisk prawnych, obecny zwłaszcza w ramach triadycznej relacji: prawo-podmiot- prawa – prawnik.

Z monografii można wyprowadzić wniosek, że holistyczne podejście może być stosowane nie tylko do osób – jednostek, ale również do grup czy instytucji społecznych, a także społeczeństwa, które może być traktowane jako wewnętrznie powiązany układ całościowy, system o specyficznych właściwościach.

Konkluzja recenzji

Zarówno dorobek naukowy Habilitanta, jak i rozprawa habilitacyjna (doświadczenie dydaktyczne, zasięg przedmiotowy rozprawy, jej efekt poznawczy) świadczą o znacznym wkładzie w rozwój reprezentowanej przez niego dyscypliny naukowej. Wyeksponowanie nowatorskiego elementu rozprawy świadczyć może o jej oryginalności. Ocena rozprawy habilitacyjnej pozwala stwierdzić, że jest to samodzielne i oryginalne osiągnięcie poznawcze Habilitanta. Omawiana monografia jest rzetelnym dziełem naukowym a jej Autor wykazał się intelektualną dociekliwością, precyzją, krytycyzmem i ostrożnością odnoszącą się do wyjaśnienia (analizowania) przedmiotu badań. Stanowi ona przyczynek do rozwoju dalszych badań związanych z podnoszonymi w rozprawie zagadnieniami.

Dorobek naukowy Habilitanta świadczy o jego rozwoju w reprezentowanej przez niego dyscyplinie i specjalności.

Autor posiada pogłębioną wiedzę i kompetencje oraz umiejętności w prezentowanej dziedzinie. Stwierdzam, że dr Adam Zygmunt Zienkiewicz spełnił kryteria oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego i wymogi przewidziane w przepisach ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., Nr 882 i 1311).

Wnoszę o dopuszczenie dra Adama Zygmunta Zienkiewicza do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

